

طراحی حدیده تولید اسفنج پلی‌اتیلن به روش اکستروژن با عامل پفزای آزو دی‌کربن‌آمید

Die Design for Polyethylene Foam Extrusion with Azodicarbonamide as Foaming Agent

طلعت خلخالی زاویه^{*}، همایون حسین خانلی، فرج سرابی

تهران، پژوهشگاه صنعت نفت، پژوهشکده علوم و تکنولوژی پلیمر، صندوق پستی ۴۱۶۳/۴۷۴۵

دریافت: ۸۵/۸/۹، پذیرش: ۸۴/۴/۱۴

چکیده

تهیه اسفنجهای پلیمری به روش اکستروژن در دهه‌های اخیر اهمیت بسزایی یافته است. امروزه پر مصرف‌ترین اسفنجهای پلیمری که با این روش تهیه می‌شوند، اسفنجهای پلی‌استیرن و پلی‌اتیلن سبک هستند. پلی‌اتیلن به دلیل جذب آب بسیار کم، فرایند پنیری مناسب، قابلیت تولید اسفنجهایی با چگالی مختلف و سلولهای بسته به روش پیوسته، خواص الکتریکی و مقاومت آب و هوایی عالی ویژگی ممتازی در تولید اسفنج دارد. در این پژوهش، تولید اسفنج پلی‌اتیلن سبک با عوامل پفزای شیمیایی به روش اکستروژن با طراحی حدیده و کالیبره کننده مناسب بررسی شده و اثر زاویه و روبدی حدیده و اجزای فرمولیندی بر مقدار انبساط و شکل‌شناختی اسفنجها بررسی شده است. نتایج نشان می‌دهند که تولید اسفنج پلی‌اتیلن در اکسترودرهای معمول برای پلی‌اولفینها تنها با تغییر طراحی حدیده ممکن و میسر است.

واژه‌های کلیدی

اسفنج پلی‌اتیلن، اکستروژن،
حدیده، کالیبره کننده، چگالی مذاب

مقدمه

بنابراین، مواد اولیه مورد استفاده در تولید اسفنج، پلیمر و عامل انبساط هستند. سایر مواد افزودنی شامل عوامل کنترل اندازه سلول، اصلاح کننده‌های گرانوی (عوامل شبکه‌ای کننده)، پایدار کننده‌ها، کندسوز کننده‌ها، رنگدانه‌ها و پرکننده‌ها هستند [۱]. استحکام پلیمر و محدوده ذوب آن از عوامل

اسفنجهای پلی‌اولفینی با پراکنش فاز گازی در زمینه پلیمر تهیه می‌شوند. این عمل با پراکنش فاز گازی در مذاب پلیمر و سپس انبساط مخلوط حاصل یا پراکنش فازی جامد که قابلیت تجزیه و آزادسازی گاز را در شرایط تجزیه دارد و پس از آن انبساط مخلوط حاصل انجام می‌شود.

Key Words

polyethylene foam, extrusion,
die, calibrator, melt density

* مؤلف مسئول مکاتبات، پیام‌نگار: khalkhalit@ripi.ir

پلی اتیلن سبک اهمیت خاصی دارد، زیرا بیشترین بازده گاز را در بین تمام عوامل انبساط دارد (230 mL/g در دمای 120°C). ADCA مخلوطی از گازهای نیتروژن، کربن مونوکسید و کربن دیوکسید را تولید می‌کند [۵]. چون دمای تجزیه ADCA زیاد است، شروع کننده‌های خاصی مانند روی اکسید و روی استثارات برای کاهش دمای تجزیه استفاده می‌شوند. عوامل پف‌زای فیزیکی برای پلاستیکهای اسفنجی به طور عمده شامل هیدروکربنهای آلیاتیک و مشتقات هالوژن دار آنها، نیتروژن و کربن دیوکسید هستند [۶-۸].

عوامل هسته زا و سایر مواد افزودنی

عوامل هسته‌زابر ساختار و چگالی اسفنج اثر می‌گذارند. در غلظتی معین از عوامل پف‌زا، مقدار عامل هسته‌زا، تعداد سلولها و اندازه آنها را معین می‌کند. مواد افزودنی دیگر در اسفنجها پرکننده‌های آلی، رنگدانه‌ها، کند سوز کننده‌ها و مواد افزودنی برای افزایش چسبندگی پودرهای سطوح دانه‌های پلیمری هستند [۹].

سامانه اکستروژن پلی اتیلن اسفنجی

فرایند تهیه اسفنج با عوامل پف‌زای شیمیایی شامل پراکنش عامل پف‌زا، تجزیه آن و انبساط پلیمر است. برای جلوگیری از تجزیه زودرس عامل پف‌زا باید دمای تجزیه آن بیشتر از دمای فرایند پلی اولفین باشد. انبساط در شرایطی رخ می‌دهد که گرانروی مذاب بسیار کم باشد، پس اگر درجه انبساط زیاد باشد پدیده پارگی دیوارهای سلول و چسبندگی آنها رخ می‌دهد. برای حفظ ساختار سلول، شبکه‌ای کردن زنجیر پلیمر ضروری خواهد بود. بنابراین، فرایندهای تولید اسفنج با عوامل پف‌زای شیمیایی بدون عوامل شبکه‌ای کننده محدود به تولید محصولات اسفنجی با نسبت انبساط کم هستند. در این پژوهش، تولید اسفنجهای با چگالی حدود 0.2 g/cm^3 در اکسترودرهای معمولی تولید پلی اولفینها تنها طراحی حدیده و کالیبره کننده مناسب بررسی شده است.

وجوه طراحی حدیده

در طراحی حدیده تولید اسفنج علاوه بر سطح مقطع، سرعت جریان و تورم ویسکوالاستیک، انبساط رشتہ اکسترود شده نیز باید مد نظر قرار گیرد تا از انبساط زودرس در حدیده جلوگیری شود. عوامل مؤثر بر مشخصات رشتہ خروجی از حدیده، سرعت کشش، آثار کشسان و رفتار انبساط هستند. در حدیده اکستروژن اسفنج چند ناحیه مؤثر وجود دارد: ناحیه تغذیه (feed zone)، ناحیه ورودی حدیده (inlet zone)

مؤثر در فرایند تهیه اسفنجهای پلی اولفینی است. با ذوب ساختار بلوری، استحکام پلیمر به طور ناگهانی کاهش می‌یابد. این کاهش در پلیمرهای بلوری قابل توجه‌تر است. پدیده کاهش ناگهانی استحکام در تهیه اسفنج و حفظ حبابهای هوا در زمینه، مذاب را با مشکل مواجه می‌سازد. مشکل تغییر استحکام پلی اولفینها در نزدیکی دمای ذوب با ایجاد اتصالات عرضی بین زنجیرهای مولکولی بهبود می‌یابد. اتصالات عرضی پلی اولفین گرمانم را به ماده‌ای گرماستخت تبدیل می‌کند و از کاهش شدید سختی یا گرانروی پلی اولفین در دمای ذوب جلوگیری می‌کند. در بین پلی اولفینها شبکه‌ای کردن پلی اتیلن با پروکسیدهای خاص یا تابش پرانرژی امکان‌پذیر است، ولی شبکه‌ای شدن پلی پروپیلن بسیار دشوارتر است [۲، ۳].

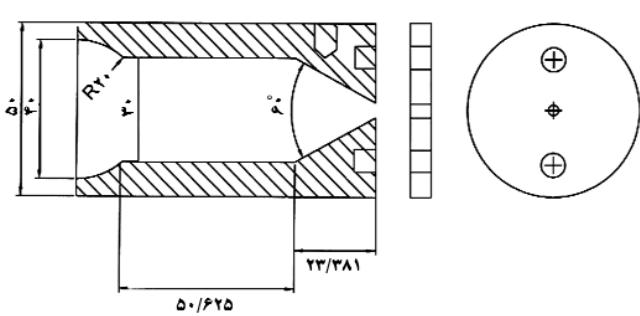
سرعت تبلور از حالت مذاب عامل مطرح دیگری در تهیه اسفنجهای پلی اولفینی است. به طوری که سرعت تبلور بیشتر منجر به انجاماد سریعتر مذاب پلیمر می‌شود و ساختار سلولی را بهتر حفظ می‌کند. سرعت تبلور پلی اتیلن بسیار زیاد است، حال آن‌که پلی پروپیلن سرعت تبلور بسیار کمی دارد.

کم بودن سرعت تبلور پلی پروپیلن باعث می‌شود زمان لازم برای ایجاد مدول مناسبی که بتواند از پارگی دیوارهای سلول و بهم چسبیدن آنها طی انبساط جلوگیری کند، افزایش یابد. این مسئله تهیه اسفنجهای پلی پروپیلن را دشوارتر می‌کند [۴]. بنابراین، در بین پلی اولفینها پلی اتیلن سبک بیشترین کاربرد را برای ساخت اسفنج دارد. مقدار MFI پلی اتیلن سبک مناسب برای تولید اسفنج بین $1 \text{ تا } 5 \text{ در } 10 \text{ min}$ ذکر شده است [۱].

عوامل پف زا

عوامل منبسط‌کننده پلی اولفینها گازها یا مواد جامد قابل تجزیه هستند. البته روش‌های دیگری چون شستن نمکهای محلول (leaching) و آزاد کردن هیدروژن با تابش الکترونهای پرانرژی وجود دارد که موفقیت تجاری چندانی نداشته‌اند. عوامل پف‌زا به دو گروه شیمیایی و فیزیکی دسته‌بندی می‌شوند. در عوامل پف‌زای شیمیایی، ویژگی مهم دمای تجزیه این مواد و مقدار گاز حاصل از تجزیه است. عوامل پف‌زا قبل از آزاد کردن گاز به طور یکنواخت در پلیمر پراکنده می‌شوند. اگر دمای تجزیه عامل پف‌زا بسیار نزدیک به دمای فرایند پلیمر باشد، آزاد شدن زودرس گاز منجر به انبساط پیش از موعده پلیمر خواهد شد. از سوی دیگر بیشتر بودن دمای تجزیه عامل انبساط، آزاد شدن گاز به مقدار کافی را با اشکال مواجه می‌کند.

آزو دی کربن آمید (azodicarbonamide, ADCA) در تولید اسفنج

شکل ۱ طرح ساده سامانه تولید اسفنج پلی‌اتیلن.

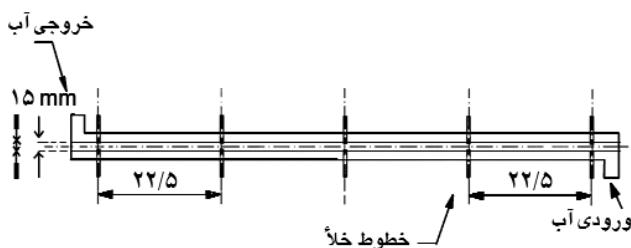
یا ناحیه شکل‌دهی اولیه و ناحیه تثبیت شکل (die land) [۱۰]. ناحیه تغذیه، ناحیه انتقال از سطح مقطع خروجی اکسترودر به ناحیه ورودی حدیده است. سرعت جریان مذاب در ورودی حدیده افزایش می‌یابد. چون اختلاف سطح مقطع ورودی حدیده و خروجی آن زیاد است، بنابراین کanal برای جلوگیری از راکد ماندن مواد مخروطی یا همگرا ساخته می‌شود. جریان مذاب در ناحیه ورودی حدیده یا ناحیه شکل دهی اولیه باید طوری کنترل شود که سرعت مذاب در نواحی مختلف یا سطح مقاطعهای متفاوت تا حد امکان یکنواخت باشد.

با کاهش زاویه ورودی، طول حدیده افزایش می‌یابد و کاهش فشار حدیده بیشتر می‌شود. از طرفی افزایش زاویه ورودی به کوتاهتر شدن طول حدیده و شکست مذاب در تنشهای برشی کمتر منجر می‌شود. بنابراین، در انتخاب زاویه حدیده این دو وجهه باید مد نظر قرار گیرد. در این پژوهش با طراحی حدیده و کالیبره کننده مناسب، تولید اسفنج پلی‌اتیلن سبک با عوامل پفزایی شیمیایی به روش اکستروژن بررسی شد. همچنین، اثر زاویه ورودی حدیده و اجزای فرمولیندی بر مقدار انساط و شکل شناسی اسفنجها ارزیابی شده است.

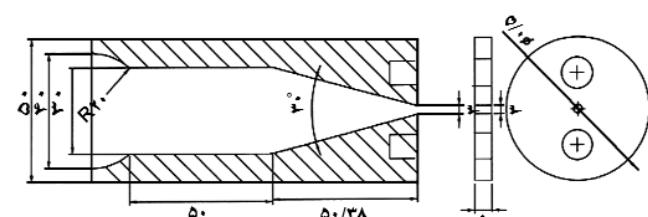
تجربی

مواد

پلی‌اتیلن مصرفی برای ساخت اسفنج از نوع پلی‌اتیلن سبک LDPE Polisur SM

شکل ۲ طرح ساده حدیده کالیبره کننده خلا.

شکل ۳ طرح ساده حدیده طراحی شده با زاویه همگرایی ۳۰ درجه.

جدول ۲ فرمولیندی نمونه‌های اسفنجی با تغییر غلظت کلسیم کربنات.

B۴	B۳	B۲	B۱	فرمولیندی
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	(g) LDPE
۱	۱	۱	۱	(g) ADCA
۲	۱/۵	۱	۰/۵	(g) CaCO _۳
۰/۴	۰/۴	۰/۴	۰/۴	روغن پارافین (g)
۱۱/۵	۱۲/۵	۱۲/۷	۱۲	قطر اسفنج خروجی (mm)

جدول ۱ فرمولیندی نمونه‌های اسفنجی با تغییر غلظت ADCA.

A۵	A۴	A۳	A۲	A۱	فرمولیندی
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	(g) LDPE
۲	۱/۵	۱	۰/۵	-	(g) ADCA
۰/۴	۰/۴	۰/۴	۰/۴	-	روغن پارافین (g)

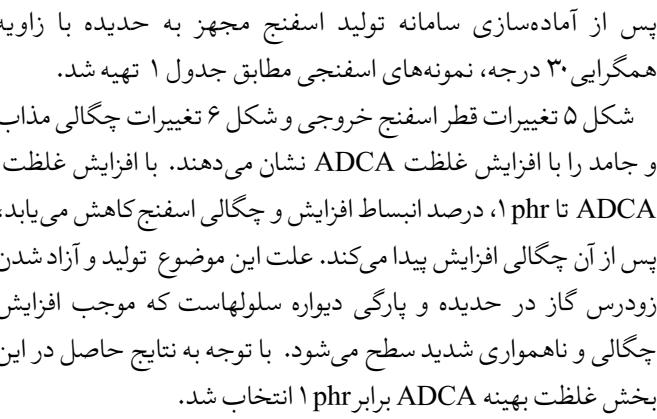
کالیبره‌کننده خلاً انجام شد.

کالیبره‌کننده بکار رفته برای سرمایش و تکمیل انبساط رشته اکستروزد شده، مطابق طرح شکل ۴ دوجداره با قطر داخلی ۱۵ mm است که با چرخش آب عمل سرمایش اسفنج را انجام می‌دهد و با اعمال خلاً و کاهش فشار منجر به انبساط بیشتر سلولهای اسفنج می‌شود. رشته خروجی از اکسترودر به وسیله تسمه نقاله از میان کالیبره‌کننده کشیده می‌شود که در فاصله ۴ cm از سرحدیده قرار گرفته است. سرعت بهینه کشش ۱/۵ m/min دمای آب ۲۵°C و مقدار خلاً ۴۵۰ mmHg انتخاب شد.

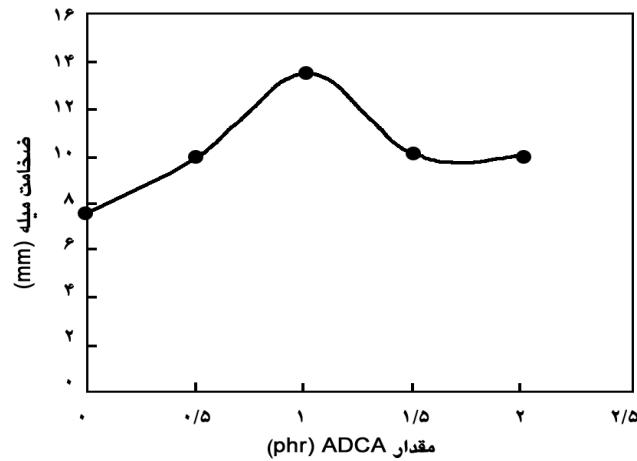
شكل‌شناسی اسفنجها با دستگاه SEM مدل Steroscan ۳۶۰ ساخت شرکت Cambridge بررسی شد.

روشها

در این پژوهش، پس از آماده سازی سامانه تولید اسفنج مجهر به حدیده برای بررسی اثر ADCA، کلسیم کربنات و روی استثارات و نیز اثر زاویه همگرایی، نمونه‌های اسفنجی با فرمولیندیهای مختلف تهیه شد و تغییرات قطر اسفنج خروجی و چگالی مذاب و جامد آنها اندازه‌گیری شد.

شکل ۶ تغییرات چگالی مذاب و جامد اسفنجها با افزایش غلظت ADCA.

شکل ۵ تغییرات قطر میله خروجی با افزایش غلظت ADCA.

جدول ۳ فرمولیندی نمونه‌های اسفنجی با تغییر غلظت روی استثارات.

C۴	C۳	C۲	C۱	فرمولیندی
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	(g) LDPE
۱	۱	۱	۱	(g) ADCA
۱	۱	۱	۱	کلسیم کربنات (g)
۲	۱/۵	۱	۰/۵	(g) روی استثارات
۰/۴	۰/۴	۰/۴	۰/۴	(g) روغن پارافین
۱۲/۸	۱۲/۹	۱۲/۸	۱۱/۸	قطر اسفنج خروجی (mm)

جدول ۴ فرمولیندی نمونه‌های اسفنجی برای حدیده با زاویه همگرایی ۶۰ درجه.

D۰۳	D۲	D۱	فرمولیندی
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	(g) LDPE
۲	۱	۰	(g) ADCA
۰/۴	۰/۴	۰/۴	روغن پارافین (g)
۸/۵	۱۱/۸	۷/۵	قطر اسفنج خروجی (mm)
۰/۷۹	۰/۳۴۷	۰/۹۱	چگالی جامد (g/cm³)

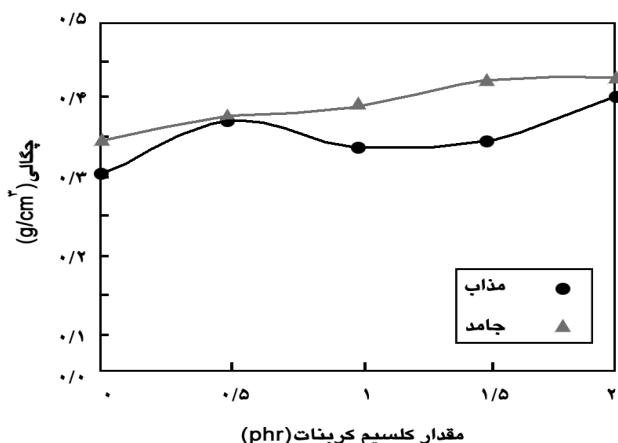
جدول ۵ تغییرات قطر و چگالی نمونه‌های بهینه با روش سردکردن.

سرماشیش در کالبیره کننده خلا		سرماشیش در هوا		نمونه
قطر (mm)	چگالی (g/cm³)	چگالی (g/cm³)	قطر (mm)	
۱۵	۰/۲۸	۰/۲۹	۱۳/۵	A۳
۱۴	۰/۲۵	۰/۳۲	۱۲/۸	C۲

اسفنجها نشان می‌دهد. با توجه به شکل، غلظت phr ۱ به عنوان غلظت بهینه روی استثارات انتخاب شد.

اثر زاویه ورودی بر انبساط اسفنج

با تغییر زاویه همگرایی حدیده از ۳۰ به ۶۰ درجه و بررسی نمونه‌های D۳ تا D۰ در جدول ۴ مشاهده شد که با افزایش زاویه همگرایی درصد انبساط کاسته شده است.

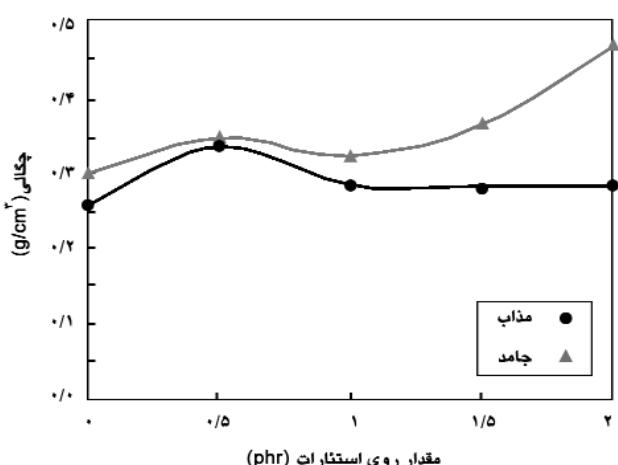

شکل ۷ تغییرات چگالی مذاب و جامد اسفنجهای با افزایش غلظت کلسیم کربنات.

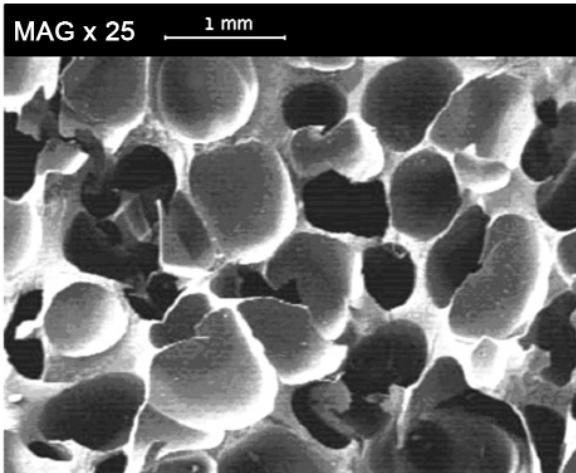
همته‌زای کلسیم کربنات استفاده شد، در حالی که غلظت بهینه ۱ phr برای ADCA ثابت بود.

شکل ۷ تغییرات چگالی مذاب و جامد اسفنجهای را با افزایش غلظت کلسیم کربنات نشان می‌دهد. مشاهده می‌شود که با افزایش مقدار کلسیم کربنات در غلظت ثابت ADCA، ابتدا قطر اسفنج خروجی تا غلظت phr ۱ کلسیم کربنات افزایش می‌یابد و پس از آن تقریباً ثابت می‌ماند. همچنین، با افزودن کلسیم کربنات اندازه سلولها کوچکتر و توزیع آنها یکنواخت‌تر می‌شود. در مرحله بعد از روی استثارات به عنوان هسته‌زا، بهبود دهنده فرایند و کاهش دهنده دمای تجزیه ADCA استفاده شد (جدول ۳).

شکل ۸ اثر افزایش غلظت روی استثارات را بر چگالی مذاب و جامد

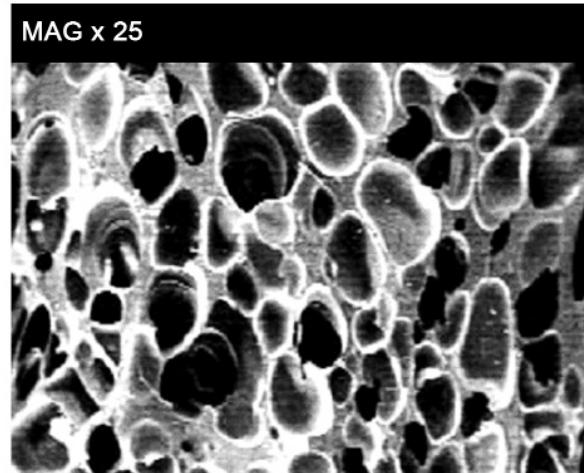

شکل ۸ تغییرات چگالی مذاب و جامد اسفنجهای با افزایش غلظت روی استثارات.

شکل ۱۱ تصویر SEM سطح شکست نمونه A۳ (سرماشیش در کالیبره کننده خلا).

حمام نیتروژن مایع سطح شکست نمونه های پوشش داده شده با بخارات طلا بررسی شد. شکلهای ۹ و ۱۰ توزیع سلول نمونه های بهینه A۳ و C۲ پس از سرماشیش در هوا و شکلهای ۱۱ و ۱۲ توزیع سلولهای نمونه های A۳ و C۲ را پس از سرماشیش در کالیبره کننده خلا نشان می دهند. مقایسه شکلهای ۹ و ۱۰ نشان می دهد که افزودن عوامل هسته زای کلسیم کربنات و روی استثارات موجب کاهش اندازه سلولها و توزیع یکنواخت تر آنها می شود. شکلهای ۱۱ و ۱۲ نشان می دهند که در هر دو نمونه دارای عامل هسته زا و بدون هسته زا سرماشیش در کالیبره کننده به دلیل کاهش فشار خارجی و توزیع یکنواخت تر سلولها موجب افزایش درصد انبساط می شود.

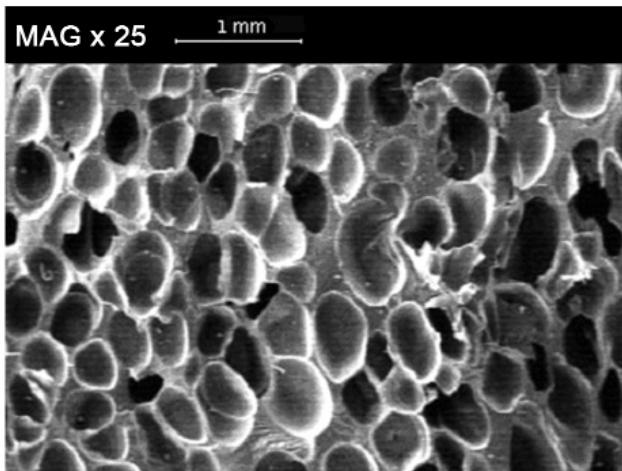
شکل ۹ تصویر SEM سطح شکست نمونه A۳ (سرماشیش در هوا).

بررسی اثر کالیبره کننده

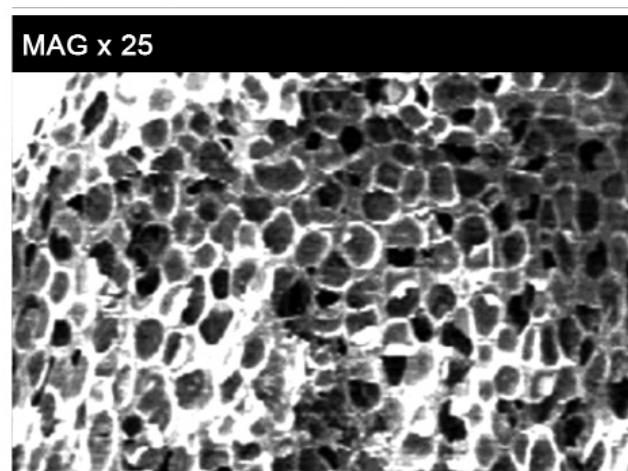
برای دستیابی به درجه انساط بیشتر، سطح یکنواخت تر و توزیع همگن تر سلولها از کالیبره کننده خلا برای سرماشیش اسفنجها استفاده شد. پس از عبور از کالیبره کننده خلا با سرعت بهینه ۱/۵ m/min درصد انساط نمونه ها بررسی شد. این نتایج برای نمونه های A۳ و C۲، که کمترین چگالی را در سرماشیش هوا داشته اند، در جدول ۵ درج شده است.

بررسی شکل شناسی اسفنجها با SEM

ابتدا نمونه های اسفنجی در نیتروژن مایع قرار گرفتند، پس از خروج از

شکل ۱۲ تصویر SEM سطح شکست نمونه C۲ (سرماشیش در کالیبره کننده خلا).

شکل ۱۰ تصویر SEM سطح شکست نمونه C۲ (سرماشیش در هوا).

نتیجه‌گیری

انبساط و نایکنواختی سطح اسفنج می‌شود. بررسی اثر غلظت ADCA، کلسیم کربنات و روی استثارات نشان می‌دهد که غلظت بهینه برای هر سه جزء phr ۱ است، در این غلظتها اسفنجهایی با اندازه سلول یکنواخت و چگالی کم تولید می‌شود. با بررسی چگالی مذاب و جامد اسفنجهای مشخص شد که چگالی مذاب همواره کمتر از چگالی جامد است، این امر نشانگر از بین رفتن برخی از سلولها پس از انجماد اسفنج است و به لزوم شبکه‌ای کردن مذاب پلیمر پیش از انبساط برای دستیابی به درصدهای انبساط بیشتر تأکید دارد.

در این پژوهش، بررسی فرایند تولید اسفنج پلی‌اتیلن به روش اکستروژن نشان می‌دهد که تولید اسفنجهایی با چگالی حدود 0.2 g/cm^3 به وسیله اکسترودرهای معمولی پلی‌اولفینها و عوامل پفزای شیمیایی بدون نیاز به شبکه‌ای کردن تنها با طراحی مناسب حدیده و کالیبره کننده مناسب امکان‌پذیر است. بررسی اثر زاویه همگرایی حدیده نشان می‌دهد که افزایش زاویه همگرایی از 30° به 60° درجه منجر به کاهش درصد

مراجع

1. Ramesh N.S. and Georgel L., Method for Making Oriented Polyethylene Foam and Foam Produced thereby, *US Pat. 6,245,266*, Jun 12, 2001.
2. Park C.B. and Cheong L.K., A Study of Cell Nucleation in the Extrusion of Polypropylene Foam, *Polym. Eng. Sci.*, **37**, 1-10, 1997.
3. Cardoso E.C.L., Lugao A.B., Andrade L.G. and Silva E., Crosslinked Polyethylene Foams, via EB Radiation, *Radiat. Phys. Chem.*, **52**, 197-200, 1998.
4. Gabriele M.C., High Melt Strength PP Permits Foam Sheet Extrusion, *Plast. Technol.*, **36**, 27, 1990.
5. Prasad A. and Shanker M., Quantitative Analysis of Azodicarbonamide a Chemical Blowing Agent for Foamed Plastics by Differential Scanning Calorimeter, *Cell. Polym.*, **18**, 35-51, 1999.
6. Almanza O., Rodriguez-Perez M.A. and de Saja J.A. ,The Microstructure of Polyethylene Foams Produced by a Nitrogen Solution Process, *Polymer*, **42**, 7117-7126, 2001.
7. Lee S.T. and Ramesh N.S., Expandable Composition, Blowing Agent, and Process for Extruded Thermoplastic Foams, *US Pat. 6,872,757*, March 29, 2005.
8. Chaudhary B.I. and Eschenlauer G., Closed Cell Low Density Ethylenic Polymer Foam Produced with Inorganic Halogen-free Blowing Agents, *US Pat. 5,554,661*, Sept. 10, 1996.
9. Barsema J.N., Bostoen C.L. and Jansen R.H.S., Analysis of Cell-stabilizing Additives in Low-density Polyethylene Foams Using Low-frequency Dielectric Spectroscopy, *Macromolecules*, **36**, 6817-6823, 2003.
10. Han C.D. and Ma C.Y., Foam Extrusion Characteristics of Thermoplastic Resin with Fluorocarbon Blowing Agent in Low Density Polyethylene Foam Extrusion, *J. Appl. Polym. Sci.*, **28**, 2961-2982, 1983.